

<https://doi.org/10.18778/1644-857X.20.02.14>

JAROSŁAW KITA

UNIwersYTET ŁÓDZKI / UNIVERSITY OF LODZ

 <https://orcid.org/0000-0002-8374-2848>

Pamięci Profesora Stefana Pytłasa (1945–2020) – znakomitego znawcy dziejów Łodzi przemysłowej

ABSTRACT

In memory of Professor Stefan Pytlas (1945–2020) – an outstanding expert on the history of industrial Lodz

ON February 23, 2020, retired associate professor of the University of Lodz, Stefan Pytlas, passed away. He is certainly one of the few most outstanding experts in the history of industrial Lodz, and in particular of the Lodz bourgeoisie. His monograph on this social group in the years 1864–1914 entered permanently into the canons of Polish historiography. The deceased professor was for two terms the Dean of the Faculty of Philosophy and History of the University of Lodz and in the last years of his employment at this university he headed the Department of Polish History of the 19th century. In addition, for half a century he was associated with the activities of the Polish Historical Society, in which in 1997–2003 he was the president of the Łódź Branch. For many years he was involved in the editorial work of the Lodz Yearbook (“Rocznik Łódzki”), and in 1995–1997 he was the editor-in-chief of this oldest scientific journal in Lodz.

Keywords: Professor Stefan Pytlas, historian, University of Lodz, memory

STRESZCZENIE

W dniu 23 lutego 2020 r. zmarł emerytowany profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Łódzkiego (UŁ) doktor habilitowany Stefan Pytlas. Z pewnością należy zaliczyć go do nielicznego grona najwybitniejszych znawców dziejów Łodzi przemysłowej, a w szczególności łódzkiej burżuazji. Jego monografia poświęcona tej grupie społecznej w latach 1864–1914 weszła na stałe do kanonów polskiej

historiografii. Zmarły Profesor był przez dwie kadencje Dziekanem Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ i w ostatnich latach zatrudnienia w tej uczelni kierował Katedrą Historii Polski XIX w. Ponadto przez pół wieku związany był z działalnością Polskiego Towarzystwa Historycznego, w którym w latach 1997–2003 pełnił funkcję prezesa Oddziału Łódzkiego. Przez wiele lat zaangażowany był w prace redakcyjne „Rocznika Łódzkiego”, a w latach 1995–1997 był redaktorem naczelnym tego najstarszego łódzkiego czasopisma naukowego.

Słowa kluczowe: profesor Stefan Pytlas, historyk, Uniwersytet Łódzki, wspomnienie

Rok 2020 obchodzony był w Łodzi pod hasłem jubileuszu 200-lecia miasta przemysłowego. Wśród badaczy historii łódzkiego przemysłu i dziejów wielokulturowej społeczności zamieszkującej ten ośrodek miejski znaczące miejsce zajmował prof. Stefan Pytlas. Ten znakomity łódzki badacz niestety zmarł 23 lutego 2020 r. Jego znaczący i szczególny wkład w badania nad dziejami Łodzi przemysłowej skłaniają do przypomnienia sylwetki naukowej uczzonego.

Urodził się w Końskich 29 sierpnia 1943 r. jako syn Stanisława i Janiny z domu Panek. W tym mieście ukończył edukację na poziomie szkoły podstawowej i średniej. Po uzyskaniu świadectwa dojrzałości w 1961 r. podjął pracę w Wydziale Finansowym Prezydium Rady Narodowej w Końskich i dopiero w następnym roku rozpoczął studia historyczne w Uniwersytecie Łódzkim (UŁ), po pomyślnym zdaniu egzaminów wstępnych¹. Od tej pory związał się z Łodzią na ponad pół wieku.

Studia ukończył w 1967 r. jako seminarzysta prof. dr Gryzeldy Missalowej, pod której kierunkiem napisał pracę magisterską pt. *Monografia zakładów przemysłu wełnianego Juliusza Heinzla w Łodzi (1866–1914)*. Po ukończeniu studiów Jego pierwszym miejscem pracy było Muzeum Historii Ruchu Rewolucyjnego w Łodzi (obecnie Muzeum Tradycji Niepodległościowych), gdzie zajmował stanowisko asystenta. Z kolei między 1 maja 1969 r. a 30 września 1970 r. pracował jako asystent, a następnie starszy asystent w Zakładzie Historii Medycyny i Farmacji Instytutu Medycyny Społecznej Akademii Medycznej w Łodzi, którym kierował dr Jan Fijałek. Stefan Pytlas współorganizował wówczas sesję naukową

¹ Tekst powstał przede wszystkim na podstawie materiałów poświęconych Stefanowi Pytlasowi, które przechowywane są w Archiwum Uniwersytetu Łódzkiego, Akta osobowe Stefana Pytlasa, nr 19997.

poświęconą ochronie zdrowia mieszkańców Łodzi i województwa łódzkiego, a przede wszystkim był współautorem i współredaktorem obszernego wydawnictwa jubileuszowego obejmującego 25 lat istnienia Akademii Medycznej w powojennej Łodzi². Jednocześnie przez cały ten okres utrzymywał stały kontakt z Katedrą Historii Polski XIX wieku, uczestnicząc w organizowanym w tej jednostce seminarium doktorskim. Brał także czynny udział w pracach Sekcji Historii Przemysłu Włókienniczego i Zespołu Statystycznego przy Komisji Koordynacji Badań nad Dziejami Przemysłu w Polsce Polskiej Akademii Nauk. Ta współpraca zaowocowała Jego udziałem w obradach X Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie, na którym wygłosił komunikat naukowy pt. *Dynamika rozwoju zakładu Juliusza Heinzla w latach 1866–1925*. Ponadto, począwszy od 1 października 1970 r., został zatrudniony w UŁ, w którym nieprzerwanie pracował do 31 grudnia 2011 r., gdy na własną prośbę rozwiązał stosunek pracy.

W latach 1970–1995 pracował kolejno na stanowiskach: starszego asystenta i adiunkta (od 1976 r.) w Zakładzie Historii Polski Nowożytnej, którym kierowali kolejno prof. dr Bohdan Baranowski i prof. dr hab. Zbigniew Kuchowicz, a od 1989 r. w Zakładzie, później (od 1992 r.) w Katedrze Historii Społeczno-Gospodarczej, kierowanych przez prof. dra Józefa Śmiałowskiego. W czerwcu 1976 r. uzyskał doktorat na podstawie dysertacji zatytułowanej *Zakłady Przemysłu Bawełnianego Karola Scheiblera w Łodzi w latach 1854–1921. Studium historyczno-ekonomiczne*, której promotorem był prof. dr J. Śmiałowski. Praca ta zyskała bardzo wysokie oceny recenzentów, z jednoznacznym wskazaniem do zgłoszenia jej do Nagrody Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki (w 1977 r. przyznana została nagroda III stopnia). Z kolei habilitacja uzyskana na podstawie monografii *Łódzka burżuazja przemysłowa w latach 1864–1914* oraz dorobku naukowego (recenzentami byli profesorowie: Ryszard Kołodziejczyk, Stefan Kowal, Józef Śmiałowski), decyzją Rady Wydziału Filozoficzno-Historycznego UŁ z 24 listopada 1994 r., otworzyła S. Pytlasowi drogę do zatrudnienia od 1 lipca 1995 r. na stanowisku profesora nadzwyczajnego w zakresie etnologii historycznej w Katedrze Etnologii UŁ, a następnie od 1 lipca 2000 r. na stanowisku profesora nadzwyczajnego w Katedrze Historii Społeczno-Gospodarczej UŁ,

² *XXV lat Akademii Medycznej w Łodzi*, „Annales Academiae Medicae Lodzensis”, suplement 6, Łódź 1970 [współred.: J. Fijałek, J. Goldstein, J. Indulski].

w której już wcześniej (od 1 kwietnia 1998 r.) kierował Zakładem Przemian Struktur Społecznych. Po śmierci prof. dr hab. Aliny Barszczewskiej-Krupy, od 1 października 2001 r. do 30 września 2011 r. kierował Katedrą Historii Polski XIX w. i przez kilka lat pozostawał kuratorem Zakładu Przemian Struktur Społecznych (do 2008 r.). Ponadto w 2002 r., po zmarłej prof. Barszczewskiej-Krupie, objął także kierownictwo prężnie wówczas działającego Interdyscyplinarnego Zespołu Naukowo-Badawczego „Badań nad Dziejami Tradycji i Mitów Historycznych” na Wydziale Filozoficzno-Historycznym UŁ (do 30 września 2011 r.). Początki poważnej choroby spowodowały, że 31 grudnia 2011 r. zdecydował się odejść z pracy w UŁ (wcześniej, 28 września 2008 r., przeszedł na emeryturę, ale został ponownie zatrudniony). Postępująca choroba sprawiła, że w kolejnych latach niestety coraz bardziej rozluźniały się Jego kontakty z Instytutem Historii UŁ.

W pracy zawodowej każdego nauczyciela akademickiego niezmiernie istotną rolę odgrywa kształcenie młodej kadry naukowej. Jako samodzielny pracownik wypromował cztery ukończone dysertacje doktorskie (Jego pierwsza doktorantka – Marta Sikorska-Kowalska – jest obecnie profesorem uczelni w UŁ). Ponadto był recenzentem 10 prac doktorskich obronionych w Łodzi i Kielcach³. Pod Jego kierunkiem powstało także ponad 100 prac magisterskich na różnego typu studiach kierunków historia i etnologia.

W życiu zmarłego Profesora ważne miejsce zajmowało Polskie Towarzystwo Historyczne (PTH), z którym związany był przez całą swoją karierę naukową. Kilkakrotnie wybrany przez środowisko, jako przedstawiciel Oddziału Łódzkiego (OŁ), uczestniczył w Walnych Zgromadzeniach Delegatów PTH. Pełnił funkcję sekretarza Zarządu OŁ PTH (1971–1972), a w latach 1984–1986 był członkiem Komisji Rewizyjnej OŁ. Z kolei w okresie 1994–1997 piastował funkcję wiceprezesa OŁ PTH ds. wydawniczych, a następnie przez dwie kadencje (1997–2003), już jako prezes, kierował pracami Oddziału, jednego z największych w skali kraju. Był także członkiem Zarządu Głównego PTH, w którym pełnił funkcję zastępcy Sekretarza Generalnego (2000–2003). Od 1980 r. do chwili przejścia na emeryturę aktywnie uczestniczył w pracach Komitetu Okręgowego Olimpiady Historycznej organizowanej pod auspicjami PTH (przez kilka lat był przewodniczącym tego Komitetu). Ponadto przez wiele lat związany

³ https://nauka-polska.pl/#/profile/scientist?id=56866&_k=oyejcn (dostęp: 12 XII 2020).

był z „Rocznikiem Łódzkim” – jako autor, szczególnie działu recenzji, w latach 1976–1982 wykonywał obowiązki sekretarza Redakcji, natomiast między 1995 a 1997 r. był redaktorem naczelnym tego jednego z najstarszych na polskim rynku wydawniczym czasopisma historycznego⁴. Pod Jego redakcją ukazały się kolejne tomy: od XLII do XLIV. W późniejszych latach współpracował z tym periodykiem jako autor artykułów i pracowity recenzent, szczególnie monografii z zakresu historii Łodzi i krajowego przemysłu w XIX w., a także wchodził w skład Rady Programowej „Rocznika”.

Obok aktywnego członkostwa w PTH S. Pytlas był także członkiem Polskiego Towarzystwa Historii Medycyny, Polskiego Towarzystwa Medycyny Społecznej, Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Greckiej. W latach 1970–1972 był sekretarzem Koła Łódzkiego Sekcji Medycyny Społecznej Polskiego Towarzystwa Lekarskiego.

Profesor Pytlas od samego początku zatrudnienia w UŁ niezmiernie czynnie uczestniczył w życiu organizacyjnym Uczelni, Wydziału i Instytutu Historii. W latach 1974–1975 był opiekunem praktyk studenckich odbywanych przez studentów polskich w Niemieckiej Republice Demokratycznej i niemieckich w Polsce. Jako przedstawiciel asystentów i adiunktów był delegatem Wydziału Filozoficzno-Historycznego do Senatu UŁ (1977–1983). W 1982 r. został powołany do Uczelnianej Komisji Oceniającej UŁ, a w latach 1993–1996 był członkiem Komisji Dyscyplinarnej UŁ dla studentów. Aktywnie uczestniczył w pracach komitetów obchodów jubileuszy 35-lecia i 40-lecia UŁ. W 2001 r. jako wiceprzewodniczący wchodził w skład Komisji ds. Organizacji I Festiwalu Nauki i Sztuki, a później współorganizował Festiwale w kolejnych latach. Był także członkiem senackiej Komisji ds. Kadrowych UŁ (2005–2008). Zwieńczeniem Jego aktywności organizacyjnej było kierowanie Wydziałem Filozoficzno-Historycznym. W latach 1996–2002 przez dwie kadencje pełnił funkcję prodziekana Wydziału, a następnie jako dziekan, również przez dwie kadencje (2002–2008), nim zarządzał.

Profesor S. Pytlas był aktywny politycznie jako członek PZPR oraz wykazywał aktywność w ruchu związkowym, będąc wieloletnim członkiem Związku Nauczycielstwa Polskiego.

⁴ Pierwsze trzy tomy czasopisma ukazały się jeszcze w okresie międzywojennym (pierwszy w 1928 r.), a następne regularnie, począwszy od 1958 r. Do chwili obecnej ukazało się już 70 tomów.

Za swoją działalność na różnych polach aktywności naukowej, dydaktycznej i społecznej został wyróżniony kilkoma odznaczeniami i medalami: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (2004), Złotym Krzyżem Zasługi (1998), Brązowym Krzyżem Zasługi (1979), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1995), Złotą Odznaką UŁ (1990), Medalem „UŁ w służbie społeczeństwu i nauce” (1993), Honorową Odznaką m. Łodzi (1981). Ponadto za działalność naukową, dydaktyczną i organizacyjną otrzymał szereg Nagród Rektora UŁ (indywidualnych i zespołowych) wszystkich stopni.

Dorobek naukowy prof. S. Pytłasa to ponad 130 publikacji książkowych i artykułów monograficznych, recenzji i sprawozdań naukowych, biografów i wstępów oraz haseł do *Wielkiej Encyklopedii PWN* napisanych w językach polskim, francuskim, niemieckim i angielskim⁵. W Jego twórczości naukowej można wyróżnić kilka zasadniczych płaszczyzn badawczych, ale zdecydowanie dominują prace dotyczące historii przemysłu i burżuazji łódzkiej. Była to z pewnością najważniejsza płaszczyzna badawcza Profesora. Pozostałe kierunki badawcze to dzieje ochrony zdrowia w przemysłowej Łodzi i historia medycyny oraz przeszłość naukowego środowiska akademickiej Łodzi i dzieje Uniwersytetu Łódzkiego. W jego twórczości ewidentnie przeważały solidne studia analityczno-źródłowe powstałe przede wszystkim na materiałach archiwalnych. Natura bazy źródłowej i wypracowana metodologia badań czyniły z nich także badania z zakresu historii regionalnej, chociaż S. Pytłas w niejednej z prac poszukiwał dla nich odniesień w skali ogólnopolskiej i w europejskich przemianach gospodarczych.

W głównym nurcie badawczym prof. Pytłasa zdecydowanie najważniejszą pozycją jest monografia *Łódzka burżuazja przemysłowa w latach 1864–1914*⁶. Była efektem kilkunastoletnich kwerend archiwalnych na nieprzetartych i niekonwencjonalnych szlakach. Stanowi ona do dzisiaj jedną z najlepszych w polskiej historiografii monografii tej grupy społecznej. Tytułowy temat został w niej zaprezentowany kompleksowo. Łódzka burżuazja przemysłowa została omówiona pod względem pochodzenia, wyznania, stanu majątkowego i zaangażowania w różnych branżach przemysłu,

⁵ Pelen wykaz bibliograficzny por. J. Kita, *Bibliografia selektywna prac drukowanych Profesora Stefana Pytłasa*, „Rocznik Łódzki” 2020, t. LXX, s. 21–32.

⁶ S. Pytłas, *Łódzka burżuazja przemysłowa w latach 1864–1994*, Łódź 1994.

a także w inne sfery życia gospodarczego: instytucje kredytowe, finansowe i infrastruktury miejskiej. Niezmiernie cenne są analizy dotyczące uczestnictwa łódzkiej burżuazji przemysłowej w życiu społecznym i kulturalnym miasta: z jednej strony jako konsumentów dóbr kulturalnych i wspierających różnego rodzaju działania społeczne, z drugiej zaś strony ukazując jej przedstawicieli jako kreatorów i czynnych współuczestników tych form życia społecznego. W końcu w monografii podjęte zostały w niezmiernie interesujący sposób wątki traktujące o obyczaju burżuazji i kulturze materialnej ich otoczenia i życia codziennego. Po ukazaniu się tej pracy każdy piszący nie tylko o dziejach przemysłowej Łodzi chronologicznie zbieżnych, lecz także późniejszych, powinien sięgnąć po to największe dzieło w twórczości naukowej prof. S. Pytłasa.

Badania nad problematyką miasta przemysłowego w XIX i XX w. realizował przez wiele lat przez udział w pracach Zespołu Naukowego do Badań Dziejów Przemysłu kierowanego przez prof. dra hab. Wiesława Pusia. Zaowocowało to podjętą współpracą międzynarodową dzięki uczestnictwu w konferencjach naukowych z udziałem badaczy z innych państw, przede wszystkim z francuskiego Lyon II oraz publikacjami w różnych językach (francuski, angielski, niemiecki, rosyjski). Publikacje te dotyczyły przede wszystkim przeobrażeń wielkokapitalistycznych w przemyśle włókienniczym Królestwa Polskiego oraz wielkiej burżuazji przemysłowej w Łodzi⁷.

Plonem działalności naukowej w tym zakresie było także współautorstwo dwóch monografii wielkich zakładów przemysłowych. Pierwsza, napisana wspólnie z prof. W. Pusiem, dotyczyła największej firmy włókienniczej na ziemiach polskich – kombinatu bawełnianego „Uniontex” (dawnych Zjednoczonych Zakładów K. Scheiblera

⁷ S. Pytłas, *L'assistance médicale dans les grands établissements industriels de Lodz (1870–1914)*, „Bulletin centre d'histoire économique et sociale de la région Lyonnaise. Laboratoire associé au C.N.R.S.” 1984, no. 1–2, s. 38–45; W. Puś, *id e m*, *Les transformations et le développement de l'industrie textile dans le Royaume de Pologne dans les années 1870–1914*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica” 1985, nr 6, s. 17–32; *id e m*, *The National Composition of Łódź industrialists before 1914*, „Polin. A Journal of Polish-Jewish Studies” [Oxford] 1991, vol. VI, s. 37–56; *id e m*, *Die Beziehungen zwischen jüdischen und christlichen Unternehmen in Lodz bis 1914*, [w:] *Polen, Deutsche und Juden in Lodz 1820–1939. Eine schwierige Nachbarschaft*, hrsg. J. Hensel, Osnabrück 1999, s. 233–258; *id e m*, *Sovriemiennye predpriatija w Łodzi na rubieżie XIX–XX wieku*, [w:] *Modernizacja v Cienralnoj i Vostocznoj Evropie w XIX–XX w. Idei. Programy. Riealizacija*, red. G.F. Matwiejew, Moskwa 2000, s. 67–82.

i L. Grohmana)⁸. Książka została nagrodzona przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz przez Prezydenta m. Łodzi i wyróżniona przez Polskie Towarzystwo Historii Techniki. Z kolei druga z monografii (napisana wspólnie z prof. K. Badziakiem i prof. W. Pusiem) poświęcona została hucie szkła „Hortensja” w Piotrkowie Trybunalskim⁹.

Należy jeszcze wskazać, że S. Pytlas został zaproszony do zespołu autorskiego przygotowującego hasła do *Wielkiej Encyklopedii Powszechnej PWN*. Opracował 12 obszernych haseł z historii włókiennictwa XIX–XX w.

W ostatnim okresie przed odejściem na emeryturę zainteresowania naukowe S. Pytlasa w tej płaszczyźnie badawczej oscylowały wokół historii społeczno-gospodarczej, a przede wszystkim skupiały się wokół problematyki wielkiego miasta: jego struktur społecznych, życia społeczno-gospodarczego i kulturalnego. Można wskazać tu na współautorską monografię i kilka interesujących artykułów¹⁰. Niestety postępująca choroba, o czym już wspomniałem, uniemożliwiła mu realizację podjętych dalszych prac badawczych.

Z kolei Jego zainteresowania związane z problemem opieki zdrowotnej w Łodzi były przede wszystkim konsekwencją podjęcia pracy w Akademii Medycznej. Efektem zatrudnienia w tej uczelni stały się pierwsze artykuły poświęcone dziejom Polskiego Czerwonego Krzyża (PCK) w Łodzi i łódzkiego lecznictwa zamkniętego. Po przejściu do pracy w UŁ tematyka ta przestała dominować w aktywności naukowej S. Pytlasa, ale nadal podejmował on działania w tym zakresie. Przede wszystkim należy wskazać na Jego udział – jako współautora i współredaktora – w powstaniu dwóch monografii. Pierwsza z nich poświęcona została PCK w Łodzi i okręgu

⁸ W. Puś, S. Pytlas, *Dzieje Łódzkich Zakładów Przemysłu Bawełnianego im. Obrońców Pokoju „Uniontex” (d. Zjednoczonych Zakładów K. Scheiblera i L. Grohmana) w latach 1827–1977*, Łódź 1979.

⁹ K. Badziak, S. Pytlas, W. Puś, *Szklana Hortensja. Dzieje huty w Piotrkowie Trybunalskim*, Łódź 1982.

¹⁰ M. Koter, M. Kulesza, S. Pytlas, W. Puś, *Wpływ wielonarodowego dziedzictwa kulturowego Łodzi na współczesne oblicze miasta*, Łódź 2005; S. Pytlas, *Sylwetki łódzkich przemysłowców niemieckich w XIX i na początku XX wieku*, [w:] *Historia. Społeczeństwo. Gospodarka. Profesorowi W. Pusiowi w czterdziestolecie pracy naukowej*, red. S. Pytlas, J. Kita, Łódź 2006, s. 148–156; idem, *Wkład polskich łódzian pochodzenia ziemiańskiego w rozwój Łodzi wielkoprzemysłowej czasu zaborów (1820–1914)*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2010, t. VIII, red. W. Puś, J. Kita, s. 91–102.

łódzkim¹¹. Druga z nich dotyczyła dziejów jednego z najstarszych szpitali psychiatrycznych w Królestwie Polskim – „Kochanówki” (od 1953 r. im. J. Babińskiego) w Łodzi¹². Niejako połączeniem tego wątku badawczego z dominującym w Jego spuściźnie naukowej był artykuł o formach organizacyjnych opieki zdrowotnej w przemyśle włókienniczym Królestwa Polskiego¹³. Ponadto warto wskazać na Jego udział w realizacji tematu badawczego pt. *Opieka Zdrowotna w przemyśle łódzkim w XIX i XX wieku*, prowadzonego przez Akademię Medyczną i Instytut Medycyny Pracy w Łodzi (maj 1980 – październik 1981).

Trzecią wyraźnie wyodrębnioną płaszczyzną badawczą, najpóźniej podjętą przez S. Pytłasa, stały się dzieje Uniwersytetu Łódzkiego i przeszłość łódzkiego środowiska naukowego. Można tutaj wskazać przede wszystkim na kilka monografii napisanych przez niego we współautorstwie z prof. Jarosławem Kitą z okazji kolejnych rocznic powstania UŁ. Jako pierwsze powstały dwie monografie przygotowane z okazji jubileuszu 50-lecia Uczelni: *Profesorowie Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1945–1994. Pro Memoria* oraz *Dzieje Uniwersytetu Łódzkiego 1945–1995*¹⁴. Z kolei trzecia książka napisana we współautorstwie z J. Kitą powstała z okazji 60-lecia założenia UŁ¹⁵.

Z pewnością ten syntetyczny szkic do portretu uczonego byłby niepełnym przedsięwzięciem, gdyby pominąć Jego przymioty osobiste, które historykowi łatwo jest ukrywać za swoimi pracami. Współpracownicy i uczniowie prof. Pytłasa za niezmiernie cenne w kontaktach z nim uznawali Jego życzliwość i opiekuńczość, wsparcie i pomoc w podejmowanych przedsięwzięciach, spolegliwość i postawę pluralistyczną, a także niezwykle istotną wnikliwość w obserwacji rzeczywistości. Najbliżsi współpracownicy

¹¹ *Polski Czerwony Krzyż. 60 lat w służbie społeczeństwa regionu łódzkiego*, red. J. Fijałek, Łódź 1983.

¹² *Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych im. dra med. Józefa Babińskiego 1902–1987 (dawna „Kochanówka”)*, kol. red. S. Pytłas i in., Łódź 1988.

¹³ S. Pytłas, J. Sadowska, *Formy organizacyjne opieki zdrowotnej w przemyśle włókienniczym Królestwa Polskiego*, „Zdrowie Publiczne” 1979, t. XC, nr 4, s. 259–263.

¹⁴ J. Kita, S. Pytłas, *Wybitni profesorowie Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1945–1994. Pro memoria*, Łódź 1995; eorundem, *Uniwersytet Łódzki w latach 1945–1995*, Łódź 1996.

¹⁵ Eorundem, *W służbie nauki. Profesorowie Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1945–2004. Pro memoria*, Łódź 2005.

pamiętają także Jego pasję do snucia długich opowieści, często okraszonych osobistymi przeżyciami i wspomnieniami.

Przebywający na emeryturze Profesor zmarł 23 lutego 2020 r., po długiej i ciężkiej chorobie, pozostawiając w nieutulonym żalu rodzinę, przyjaciół, kolegów i dawnych współpracowników. Ten wybitny znawca dziejów Łodzi przemysłowej odszedł w 200 rocznicę nadania miastu i innym ośrodkom miejskim dawnych województw mazowieckiego i kaliskiego Królestwa Polskiego prawa osad fabrycznych. Uroczystości pogrzebowe odbyły się 28 lutego 2020 r. na cmentarzu wojskowym w Łodzi na Dołach. Liczne grono żałobników pożegnało wówczas tego znakomitego znawcę historii Łodzi przemysłowej i badacza dziejów Uniwersytetu Łódzkiego, a ponadto znakomitego dydaktyka, promotora i opiekuna wielu prac magisterskich, mądrego i serdecznego człowieka.

Bibliografia

ŹRÓDŁA ARCHIWALNE

Archiwum Uniwersytetu Łódzkiego

Akta osobowe Stefana Pytłasa, sygn. 19997.

OPRACOWANIA

Badziak K., Pytłak S., Puś W., *Szklana Hortensja. Dzieje huty w Piotrkowie Trybunalskim*, Łódź 1982.

Kita J., *Bibliografia selektywna prac drukowanych Profesora Stefana Pytłasa*, „Rocznik Łódzki” 2020, t. LXX, s. 21–32.

Kita J., Pytłak S., *Uniwersytet Łódzki w latach 1945–1995*, Łódź 1996.

Kita J., Pytłak S., *W służbie nauki. Profesorowie Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1945–2004. Pro memoria*, Łódź 2005.

Kita J., Pytłak S., *Wybitni profesorowie Uniwersytetu Łódzkiego w latach 1945–1994. Pro memoria*, Łódź 1995.

Koter M., Kulesza M., Pytłak S., Puś W., *Wpływ wielonarodowego dziedzictwa kulturowego Łodzi na współczesne oblicze miasta*, Łódź 2005.

Polski Czerwony Krzyż. 60 lat w służbie społeczeństwa regionu łódzkiego, red. J. Fijałek, Łódź 1983.

Puś W., Pytłak S., *Dzieje Łódzkich Zakładów Przemysłu Bawełnianego im. Obrońców Pokoju „Uniontex” (d. Zjednoczonych Zakładów K. Scheiblera i L. Grohmana) w latach 1827–1977*, Łódź 1979.

Puś W., Pytłak S., *Les transformations et le développement de l'industrie textile dans le Royaume de Pologne dans les années 1870–1914*, „Acta Universitatis Lodziensis. Folia Geographica” 1985, nr 6, s. 17–32.

- Pytlas S., *Die Beziehungen zwischen jüdischen und christlichen Unternehmen in Lodz bis 1914*, [w:] *Polen, Deutsche und Juden in Lodz 1820–1939. Eine schwierige Nachbarschaft*, hrsg. J. Hensel, Osnabrück 1999, s. 233–258.
- Pytlas S., *L'assistance médicale dans les grands établissements industriels de Lodz (1870–1914)*, „Bulletin centre d'histoire économique et sociale de la région Lyonnaise. Laboratoire associé au C.N.R.S.” 1984, no. 1–2, s. 38–45.
- Pytlas S., *Łódzka burżuazja przemysłowa w latach 1864–1994*, Łódź 1994.
- Pytlas S., *Sovriemiennyje predprijatija w Łodzi na rubieżie XIX–XX wieku*, [w:] *Modernizacja v Cienralnoj i Vostocznoj Evropie w XIX–XX w. Idei. Programy. Riealizacija*, red. G.F. Matwiejew, Moskwa 2000, s. 67–82.
- Pytlas S., *Sylwetki łódzkich przemysłowców niemieckich w XIX i na początku XX wieku*, [w:] *Historia. Społeczeństwo. Gospodarka. Profesorowi W. Pusio-wi w czterdziestolecie pracy naukowej*, red. S. Pytlas, J. Kita, Łódź 2006, s. 148–156.
- Pytlas S., *The National Composition of Łódź industrialists before 1914*, „Polin. A Journal of Polish-Jewish Studies” [Oxford] 1991, vol. VI, s. 37–56.
- Pytlas S., *Wkład polskich łódzian pochodzenia ziemiańskiego w rozwój Łodzi wielokoprzemysłowej czasu zaborów (1820–1914)*, „Studia z Historii Społeczno-Gospodarczej XIX i XX Wieku” 2010, t. VIII, red. W. Puś, J. Kita, s. 91–102.
- Pytlas S., Sadowska J., *Formy organizacyjne opieki zdrowotnej w przemyśle włókienniczym Królestwa Polskiego*, „Zdrowie Publiczne” 1979, t. XC, nr 4, s. 259–263.
- Szpital dla Nerwowo i Psychicznie Chorych im. dra med. Józefa Babińskiego 1902–1987 (dawna „Kochanówka”)*, kol. red. S. Pytlas i in., Łódź 1988.
- XXV lat Akademii Medycznej w Łodzi*, „Annales Academiae Medicae Lodziensis”, supplement 6, Łódź 1970 [współred.: J. Fijałek, J. Goldstein, J. Indulski].

NETOGRAFIA

https://nauka-polska.pl/#/profile/scientist?id=56866&k_oyejcn (dostęp: 12 XII 2020).

NOTKA O AUTORZE:

Prof. dr hab. Jarosław Kita – kierownik Katedry Historii Polski XIX wieku w Instytucie Historii Uniwersytetu Łódzkiego, członek Komitetu Nauk Historycznych Polskiej Akademii Nauk, członek Prezydium Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Historycznego.

Zainteresowania naukowe: historia społeczna i gospodarcza XIX i XX w., dzieje społeczeństwa polskiego na tle porównawczym ze społeczeństwami Europy Środkowo-Wschodniej, historia ziemiaństwa polskiego, europejska kultura uzdrowiskowa XIX–XXI w., dzieje wojskowości polskiej w dobie zaborów, historia nauki w XIX–XXI w., przeszłość łódzkiego środowiska naukowego, dzieje miast regionu Polski centralnej

jaroslaw.kita@uni.lodz.pl